

Самур

№ 9 (280) 2014-йисан 26-сентябрь

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер
www.samurpress.net

МАД СА ЧЕХИ ПРОЕКТ

Алай йисан 20-сентябрдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгхам Алиева «Асирдин икярдилай» алатайла къвед лагъай чехи проектдиз къул чугуна. «Женуб» гвар ганвай и проекти вад йисалай къулухъ

Азербайжандин газ Европадин базардиз акъудлай мумкинвал гуда. И кар патал чи уьлкведи 2005-йисалай инихъ авур алахунар, чугур зегметар квахънач. Европадахъ ва Туьркиядихъ галаз тухвай рахури 2012-йисуз къыл къуна. Абурун разивал къачур Азербайжанди гила герек тир гъазурвилер акъазва. Къил акъуддай ксари лугъузайвал, Азербайжандивай цийи проектдин куьмекдалди 40-60 йисуз Европадин са бязи уьлквевар газдалди таъминариз жеда.

КЪВЕ РАЙОНДА ХЪНА

22-сентябрдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгхам Алиев Исмаиллы ва Къебеле районра хъна. Исмаиллыда Президент цийи къилелай туьхлуьрнавай райондин азарналада, медениятдин имаратда, аялрин паркда арадал гъанвай къудайвилерихъ галаз танихъ хъна. Ада гъакъни цийиз эцигнавай аялрин бахча, Цийи Азербайжан Партиядин дарамат ачуардай мярекатра иштиракна.

Къебеледа Илгхам Алиеван иштираквилелди «Къафкъаз Йенгиже Термал Готел ва SPA» муьгманханадин комплекс. Къебеледин Археологиядин Меркез, гъакъни Мирзевеги-Чухур Къебеле-Дизахлы рехъ кардик кутуна. Президентди «Gilan Holding» карханадин магъсулрин выставкадизни килигна.

ЦИЙИ ГАФАР КУХТАДА

Алатай са шумуд йисан къене азербайжан чалаз маса чаларай гзаф цийи гафар атанва. Республикадин Терминологиядин Комиссияди чалаз 250 къван цийи гафар атанвайди тайинарнава. И гафарин сиягъ Комиссиядин декабрдин вацра чап хъна кланзавай къилди бюлетендин чинриз акъудда. Санлай цийи гафарин чехи пай техникадихъ галаз алакълубур я.

Виликай къезмай йисара чалаз атанвай цийи гафар азербайжан чалан орфографиядин гафаргандик кухтада. Эхиримжи йисара чапнавай ихтин гафарганда 105 агъзур гаф гъатнава.

ИКЪРАР КУТЛУНАВА

Эхиримжи йисара Исмаиллы районда шумудни са сагъламвал хуьдай карханаяр эцигнава. Абурукай вишералди инсанри менфят къачузва. И йикъара мад са цийи проект кардик кутун къетI авуна. Япония гъукуматди и районда «Веькьерин дувулар ва инсанрин хатасузвал» программадик кваз 103 агъзур доллардин меднунет эцигда. Проект къилдиз акъудун патал Япониядин посолди ва райондин крар къилдиз акъуддай чкадин гъукуматди икърар кутлуннава.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Кълар райондин Яргун хуьр

ЖЕЧ ГЪА!...

МАСА ЧАЛАР ЧИРЗАВА, ЛЕЗГИ ЧАЛ ВАЪ

Азербайжандин Чаларин Университет фадлай авай ва чирвилерин карханаирин арада тафаватлу жезвай университетрикай сад я. Ина 6 агъзурдалай гзаф жегъилри клелзава. Алай йисуз университетдиз 1665 жегъил къабулнава. Гила ина чирзавай чаларин къадарни артух хъанва. Цийи делирив къадайвал, исятда и чирвилерин карханада дуйньядин 20-далай гзаф чалар чирзава. Идалай гъейри жуьреба-жуьре медениятдин ва чаларин меркезарни кардик кутуна. И агалкъунар рикI шадардайбур я.

Ингъе гаф атай чкадал талана жедач. Бес къан чалар чирзавай университетди азербайжанвилериле алатайла къадардиз республикада къвед лагъай чка къазвай лезгийрин чал чирун вучиз риклелай ракъурнава? Бубайри хъсандиз лагъанва: «Эвел кIвалин къенепад, ахпа къецепад.» Шумуд йисар я «Самурди» и месэла къарагъариз, талуьк идарайриз чарар ракъуриз. Ингъе къедалди и месэла гъял хъанвач. Талуьк идарайрин къиле авайбуруз лезги чалан тарсар гузвай мектебра кадрияр агакъзавачирди хъсандиз чизва. ГъакI ятани, и месэладайкай фагумзавач.

Азербайжандин Чаларин Университетдин къиле авай ксарин рикел са делил хкиз кланзава. Къунши Дагъустан Республикадин Педагогикадин Университетда тек са къецепатан чалар чирзавач, гъакъни чкадин халкъарин чалар чирзава. Гъавилиял ам Россиядин чешнелу карханаирикай сад яз гъисабзава. Жечни чи республикадин Чаларин Университетдини Азербайжандин халкъарин чалар чирна виридаз чешне къалурайтIа?

«Самур»

**Жуван чалаз
гъуьрметзавайда,
маса чаларизни
гъуьрметна
кланзава.**

Гъажибег Гъажибегов.

Цийивилер

www.samurpress.net

ЭЦИГУНАР ЙИГИНАРЗАВА

2015-йисуз Бакуда кыле фена кванзавай Европалык Кьугьунрихь авсиятда тухузвай эцигунар кьвердавай мадни йигинарзава. 70 агьзур чкадин олимпиядин стадионда цийи трибунаяр ва чамарар авун патал зулар тукьурзава. 50 гектардин чка кьазвай стадион 62 метрдин кьакьанвиле авай рутуд гьвадинди жеда. Ина гьакни кумекчи стадионар, 3013 машин хуьдай парк эцигзава. Стадиондин патарив гьвай 82 агьзур квадратметрдин чил кьилий-кьилиз абадарзава.

АМУКЪАЯР ЖАГЪАНВА

Кьебеле районда винел акьуднавай археологиядин амукьяр тарих патал кар алай цийи делилриз элкъебена. Археологрия инай кьене аялар кучунавай кушубяр, гьакни 6 агьзур йис инлай вилик раснавай кьванцин алатар жагъанва.

АМИА-дин Археологиядини Этнографиядин Институтдин экспедицияди Дизахлы хуьрун патав, гьакни Кьарачайдин эрчи патан кьакьанлухда кьванцин девирдиз талукь цийи амукьяр жагъурнава. Ина винел акьуднавай гьужребажуре кьанари ва кьадим сурари и чилерал са шумуд агьзур йис инлай вилик инсанар яшамыш хьайиди тестикирзава.

МАДНИ ПАРА ЖЕДА

Алатай кьве йисан кьене Кьуба районда 15 цийи мектеб эцигна кардик кутунва. Алай вахтунда Афуьра хуьре 120 чкадин, Хьимил хьишлах хуьре 220 чкадин мектебар эцигзава. Идалай гьейри Меске хаже ва Эспараста хуьрера мектебар эцигиз кыл кутунва. Виликай кьезмай йисара районда чирвилерин карханайрин кьадар мадни пара жеда.

Алай йисуз райондин 20-далай гзаф мектебар цийи кьилелай рас хьувунва ва кьудай шартлар аралал гьанва. 52 мектебда компьютердин синифар кардик кутунва.

ЧИРВИЛЕРИН КАРХАНАЯР

Кыл акьуддай ксар хабар гузайвал, эхиримжи 20 йисан кьене Дагьустанда мектебвири гекьагйлай диндин карханаяр генани пара эцигнава. Са бьзи хуьрера мискинар ава, мектебар авач. Гзаф хуьрера куьгьне мектебар чьиз арадай акьатзавайтлани, и кардикай сани фагьумзавачир.

Гила мектебар эцигунин крар вилик тухун кьарардиз кьачунва. Алай йисуз республикада 25 цийи мектеб эцигна кардик кутунва. Виликай кьезмай йисуз гьам шегьрера, гьамни дагьдин хуьрера 40 цийи мектеб эцигда.

Кьвенкьве фагьум ая, ахпа рахух.

Лезги халкьдин мисал

ТІУЪТІУЪШ

Редактордин гаф

Са магьледин аялар тир чун. Санал кьугьвадай, чуйллера гьатдай, катгал-тутдай. Хьрак кутайдай чларчлар, гьайванриз гудай векеьр гьун патал санал тамариз фидай. Вичел лаблаб алачир кцларви женни? Чал виридал лаблабар алай ва абур чаз кутугайбур тир. Са гададин лаблаб Тьуьтйуьш тир. Адал вучиз и лаблаб илигнаватга садзани чизвачир. Ингье «Тьуьтйуьш» лагьайла вири хуьредай, гадади кхуниз чавай яргъаз жедай. И кар гьар гьилера тикрар жедай, гьакц ятлани я адал лаблаб дегити жедачир, яни гададин хьел элекьдачир.

Тьуьтйуьш буба Вагандин Чехи дьаеда гелек хьанвай, диде ами адан кьве яш чехи стха текдиз чехи авунвай. Тьуьтйуьш диде магьледа виридаз пара кландай: лугьуз-хуьредай, кьени, рикл мхьы, гьыл заха дигешгьи тир ам. Тьуьтйуьшан чехи стхани вичин диде хьтин умун кьилихрин гада тир. Тьуьтйуьш лагьайтга, на лугьуди, а хизандай тушир. Алаз-алачиз идак-адак рехне кутун, гьужетун адан адет тир. Аялар сад-садал гьалдардай хесетни квай адик. Абур киклайла вичи гьилер жабинда туна, плузаррик хьвер кваз яргалай вилив хуьдай.

Чалай тафаватлу яз, дамахарунал гзафни-гзаф рикл алай Тьуьтйуьшан. Вичин перемни шалвар гьаммиша улгьуь ягъанваз жедай, га-

тунзи кьвачел багьар кутгуннавай кьвачин кьанар алуькдай. Масабур кваз такъаз, вичелай рази гьалда ихтилатар ийидай.

Мектебдиз санал фенай чун. Виридалайни хьсан кьелнатлани, мектеб агалкьунралди акьалтларнатлани, вучиз ятлани лаблаб алатначир адалай.

Чун чара-чара институтриз кьабул хьанай. Закай журналист, адакай муаллим хьанай. Ам чи республикадин са районда кьвалахал акьвазнай, гьана хизан тукькьурнай. 10 йис алатайла чун Бакуда сад-садал дуьшуьш хьанай. Зун хвешиз-хвешиз жуван аялвилин дустунив агатнай, ада лагьайтга, заз кьайиз-кьайиз килгнай. Зун лезгидал раханай, ада заз урусдал жаваб ганай. Ахпа заз «меслят ганай» ада: «Вазни пеше жагъана ман! «Лезги, лезги» лугьуз чи кылтлар мийир!» Заз адаз лугьудай гаф жагъаначир. Пагь атланваз, жува-жуваз «Гьа Тьуьтйуьш я вун!» лагьана жуван рехьди фенай.

Са шумуд йисалай чун кьадардал гьалтайла тлимил халкьарин меселайриз талуькьарнавай са конференцияда сад-садал дуьшуьш хьхьанай. Зи салам кьайидаказ кьачуна, жузун-качузунни тавуна, яд-ягьиди хьыз фена вичин чкадал ашукьнай

ам. Гьа конференциядал ам тигулдин халкьдин ихтиярар хуьзвай, зун лагьайтга, лезгийрин меселайрикай рахазвай векилар хьыз чин-чинал атанай: гзафни-гзаф инсанрин вилик. Ада конференциядал авур ихтилатри кьен канай зи. Мад гьилера: «Гьа Тьуьтйуьш я вун!» - лагьана фикринай за.

А мерякатдилай куьлуьх чун фалфад сад-садал дуьшуьш жеда. Гьар гьилера ада зун такурдай кьада. Кьве юкц алай, вилерал чешмегар гьалдна, кьунелай компьютер куьрсарна вич халисан интеллигент хьыз кьалуриз алахазвай зи кьуншиди-кай тила журналист хьанва. Ада гьина кьвалахзаватга, кьвейк хьхьзаватга, гьикц кьхьзаватга, заз хабар авач. Ингье са кар заз хьсандиз чида: ада кхьейбур кьелдайди ба-жагьат жеди.

Накь кьвалахал фидайла зун мад Тьуьтйуьшал дуьшуьш хьана. И гьилерани зун такурдай кьуна ада. На лугьуди, са магьледа чехи хьайибур, са халкьдин векилар тушир чун. Мад завай эциз хьанач. Экьы хьел кьваз адан вилерин кьенез килгна лагьана за: «Давуз акьатайтлани, чиле акьайтлани гьа Тьуьтйуьш я вун, Тьуьтйуьш!»

Ада и гафар гьузлемизшзавачир. Пагь атланваз инхь-анихь килгна, муькуьв садни гьвачиз акурла, са гафни талана алатна фена.

Öyünnmäli məktəb

başqa yerə getmək olar?” deyər Abugül fəxrli əlavə edib.

Bibləri onunla razılaşıblar və bir vaxtlar özlərinin təhsil aldıqları bu məktəbdə savadlı müəllimlərin çalışdığı etiraf ediblər. Belə olmasaydı, təkcə onların əlindən 3 nəfər Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasını bitirməzdi. Abugülün atası Məhəmməd də, bibləri Məryəm də, Aidə də oranın məzunlarıdır.

Abugül Bakıda, ziyalı ailədə anadan olub. Valideynləri kənddəki ata yurdları – Abdurəşid müəllimlə Mahixanımın qurduqları ev boş qalmamış deyər kəndə yaşamağa gediblər.

Şəhərdə doğulub boya-başa çatan, neft şirkətlərindən birində iqtisadiq işləyən Abugülün anası Təhrirə xanım kənd həyatına tez alışıb və elin hörmətini qazanıb. Kənddən çıxıb kəndi bəyə-

məyən bəzilərinədən fərqli olaraq, o, bu qürur övladına da təlqin edib.

Yeni dərslər üçün münasibətlə Yuxarı Zeyxur kənd orta məktəbinin bütün müəllimlərini və şagirdlərini təbrik edib onlara can sağlığı və müvəffəqiyyətlər arzu edən Məryəm xanım doğma məktəbi üçün sevincini və iftixarını bizzimlə saxavətlə bölüşdü.

Aynur BAYBULATOVA

Yalnız qadınlar yaşayan qəsəbə

Braziliyanın cənub-şərqində Noiva do Kordeiro qəsəbəsində yalnız qadınlar yaşayır.

Bu qəsəbədə 600-dən çox qadın qalır. Onların çoxu 35 yaşdan yuxarıdır. Qadınlardan bəziləri evli olsalar da, həyat yoldaşlarının özləri ilə yaşamasına icazə vermirlər. Bu səbəbdən qəsəbədəki qadınlar əgər getməmişdən əvvəl sevgililəri qarşısında şərt qoyurlar ki, onlar bu qəsəbədə tək yaşayacaqlar.

Qəsəbədə olan oğlan uşaqlarını da 18 yaşdan sonra buradan çıxarırlar. Buranın qadınları həyat yoldaşlarına yalnız həftə sonlarında qəsəbəyə girməyə icazə verirlər. Noiva do Kordeiro qəsəbəsinin sakinləri hər bir işi özləri görür.

Qadınlar bu qəsəbəni çox sevdiklərini və evlənmədən sonra da, buradan çıxmaq istəmədiklərini deyirlər. Qəsəbə sakinlərinin bir şüarı var: «Həyat kişilər olmadan çox gözəldir!»

XIX əsrin tanınmış ləzgi alimlərindən sayılan Molla Əhməd əl-Qubavi haqqında arxiv materiallarında və həmin dövrdə yaşamış tarixçilərin əsərlərində geniş hərbi məlumatlar olmasa da, bəzi rus generaları onun "igid döyüşçü" olduğunu etiraf etmişlər. Ərəbcə qələmə alınmış əlyazmalarda Əhməd əl-Qubavi "döyüşçü alim" və "Gimri qəhrəmanı" adlandırılıb. Tarixçilərin yazdıqlarına görə o, Qafqazda müridizmin və İmam Şamilin müallimi sayılan ləzgi müftəxəkkiri Şeyx Məhəmməd Yarağvinin yaxın dostu, İmam Qazıməhəmmadin ən cəsur döyüşçülərindən biri idi. Təəsüf ki, diqqət çəkən bu məqamların araşdırılmasına indiyə kimi səy göstərilməyib. Əslində hər iki məqam tarixin yeni səhifələrini üzə çıxarmağa imkan verir.

SEYXLƏ GÖRÜŞ

Müridizmin getdikcə geniş yayıldığı və qar müstəmləkəçilərinə qarşı silahlı mübarizənin yetişdiyini görən Şeyx Məhəmməd Yarağvi 1824-cü ilin yazında Dağıstanın və Azərbaycanın ayrı-ayrı əyalətlərində öz tərəfdarları ilə görüşməyi və bütün qüvvələri birləşdirməyi qərara alır. O, əvvəlcə Şəki və Car əyalətlərinə səfər edir. Burada onun alimlərlə və əhali ilə görüşləri uğurlu keçir. Şeyx həmin əyalətlərin bəzi tanınmış adamlarını öz tərəfinə cəkməyə nail olur. Belə adamlardan biri şəkili Hacı bəy idi. Bu yerlərdə Şamulay adı ilə məşhur olan Hacı bəy ilk görüşdən Şeyx M ə h ə m m ə d Yarağviyə öz hüsn-rəğbətini bildirir və onunla işğallara qarşı axıradək döyüşəcəyini söz verir. Arxiv materiallarında adı Hacı Şəfi bəy kimi qeyd olunan bu adam igidlikdə ad çıxarmışdı və rus komandanlığından ötrü çoxdan başağrısına çevrilmişdi. Şəkinin o vaxtkı komendantı mayor Viniyer Qafqaz canişininə göndərdiyi raportda yazmışdı: "Bu insan bütün həyatı boyu talançılıqla məşğul olub. Qorxu nə olduğunu bilməyən bu adam bütün xalqı bizim hökümətə qarşı silahlandırır və onu (Hüseyn xanı - M. M.) öz andını döyüşməyə məcbur edir". (Vax: Кавказский сборник. Тифлис, 1887.С.11).

Şəki komendantının digər raportlarında və N.A. Volkonkinin qeydlərində göstəriləyi kimi, Hacı bəy nəinki Şəkinin və Carın, həmçinin Quba əyalətinin bəzi tanınmış adamları ilə dostluq edirdi. Onlardan biri qubalı Molla Əhməd idi. Ərəbcə yazılı məxazlərdə adı Molla Əhməd əl-Qubavi kimi göstərilən bu adam rus generallarının qeyd etdikləri kimi, "alim və çarizmə qarşı hər an döyüşə atılmağa hazır müsəlman" idi. (Vax: Волконский Н.А. Война на Восточном Кавказе с 1824 по 1834 гг. в связи с мюридизмом // Кавказский сборник. Тифлис, 1887.С.110). Şeyx Məhəmməd Yarağviyə onunla görüşməyi Hacı bəy məsləhət görmüşdü.

Əhməd əl-Qubavi qonağı böyük hörmətlə qarşılayır, onun şəxsiyyətinə və elminə olan rəğbətində rəğməni şeyxi böyük müəllim adlandırır. Yarağvi onunla birlikdə bir sıra kəndlərin əhalisi ilə görüşür. Görüş zamanı məlum olur ki, Əhmədin kafirlərlə döyüşə hazır 200-dən çox adamı var. Həmin vaxt Hacı bəyin döşəsində silahların sayı 350-yə çatmışdı. Qubadakı digər alimlərlə - Osman əfəndi, küsnətli Səlim, Məhəmməd Qubavi və başqaları ilə şeyxin görüşünü təşkil edən Əhməd çox keçmədən daha 300 nəfər müridizmin tərəfdarını öz ətrafında birləşdirir. Bundan sonra o, Quba əyalətində qubalı Məhəmmədin, zuxullu Hacı Əli Əsgərin

və təhircəli Əmirəlinin dəstələri ilə birləşərək, rus qoşunlarına qarşı döyüşlərdə iştirak edir. (Vax: ЦГВИА.Ф.В.А.Д. 6512). Rus generallarının məlumatlarından göründüyü kimi, Gimri döyüşü zamanı Əhməd əl-Qubavi 600 nəfərlik silahlı dəstəyə rəhbərlik edirdi.

Şeyx Məhəmməd Yarağvi ilə tez-tez əlaqə saxlayan Əhməd sonralar onun

Məşhur ləzgilər haqqında bilmədiklərimiz

GIMRİ QƏHRƏMANI

yaxın dostuna çevrilmişdi. Onun son dərəcə sədaqətli dost və cəsur insan olması 1825-ci ildə baş vermiş bir hadisə zamanı hamıya aşkar oldu. Bu hadisədən sonra Əhməd əl-Qubavi xilaskar kimi məşhurlaşdı.

XİLASKAR

1824-cü ilin martında Tarki şamxılığında Qubaya qayıdan Qafqaz qoşunlarının ali baş komandanı general Yermolov Kürə və Quba əyalətlərində müridlərin fəallaşmasından, rus əsgərlərinə qarşı döyüşməsindən hiddətlənərək Aslan xanı yanına çağırır və ləzgilərə, həmçinin onlara rəhbərlik edən Şeyx Məhəmməd Yarağviyə qarşı cəza tədbirləri görülməsini tələb edir. (Vax: Богуславский Л. История Апшеронского полка. СПб., 1892.С.399).

Aslan xanla qarşılaşandan sonra Şeyx Məhəmməd Yarağvi müridləri sakitləşdirir və silahla sarılmaq üçün onun çağırışını gözləməyi tapşır. (Vax: ЦГВИА.Ф.В.А.Д.Л.13). Lakin 1825-ci ildə M.Yarağvinin Lazgistan, Qazı-qumux, Akuşa, Avaristan, Tarki və Çeçenistan alimlərini yığaraq Yaraq kəndində qurultay keçirməsi general Yermolovu yenidən hiddətləndirir və o, Aslan xana şeyxi həbs edib Tiflisa göndərmək üçün göstəriş verir. Rus hakimiyyəti tərəfindən cəzalandırılacağı hiss edən Aslan xan Kürə əyalətinin hakimi Harun bəyə şeyxi həbsə almağı əmr edir. Harun bəy silahlı nökrələri ilə Məhəmməd Yarağvinin evinə gəlir və onu həbs edir. Buna baxmayaraq, o, tezliklə azad olunur. Niyə? Bu suala rus müəllifləri müxtəlif cavablar vermişlər. L. Boquslavski yazır: "Molla Məhəmməd müqavimətsiz... Quraha gətirilsə də, tezliklə oradan qaçır və yaxud bəzilərinin güman etdikləri kimi... buraxılır." (Vax: Богуславский Л. История Апшеронского полка. СПб., 1892). A. Komarov bu hadisəni başqa cür şərh edir: "...Molla Məhəmməd həbs olunsada, Aslan xanın razılığı ilə

buraxıldı." (Vax: Комаров А. Казиску-мухские и куринские ханы // Кавказские горы. Сборник сведений. Тифлис, 1869. Гл. IV.С.28).

Göründüyü kimi, müəlliflərdən heç biri haqiqətdə Məhəmməd Yarağvinin necə azad olunduğunu dəqiq bilmir. Onlardan fərqli olaraq ştabs-kapitan K.I.Puşanovski öz qeydlərində Yarağvinin silahlı ləzgilər (Quba əyalətinin ləzgiləri - M.M.) tərəfindən azad olunduğunu göstərib. (Vax: ЦГВИА.Ф.В.А.Д.6512). O vaxt öz adamları ilə şeyxin yanından qayıdan Əhməd əl-Qubavi müəlliminin həbs edildiyini eşidib yarı yoldan geri dönmür. O, Yarağa qayıdanda iş-ışdən keçmişdi. Əhməd şeyxin Quraha aparıldığını biləndə dərhal adamlarını göndərərək zuxullu Hacı Əli Əsgəri, usuqlu Məhəmməd əfəndini, qurahlı Şabanı və başqa dostlarını xəbərdar edir. Tezliklə onların silahlı dəstələri Qurah ətrafında toplaşır. Əhməd öz dostları ilə birlikdə Məhəmməd Yarağvinin azad olunması üçün plan hazırlayır. Həmin plana əsasən ertəsi gün səhər tezdən 2 min nəfərdən çox silahlı ləzgi Quraha hücumu keçir. Qəfil hücumdan əl-ayağa düşən Aslan xan silahlı dəstəsini toplaşmaqda çətinlik çəkir və nə edəcəyini bilmir. Üsyançılar onun kömək üçün

Harun bəyin yanına göndərdiyi adamı ələ keçirir və xanlığın mərkəzindən çıxan bütün yolları bağlayırlar. Döyüşə girişməyə ehtiyat edən xan silahlı dəstələrinin başçıları ilə danışıqlara girir. Silahlı ləzgilər Şeyx Məhəmməd Yarağvi azad edildiyi halda sakitcə geri çəkilməklərini bildirirlər. Bu razılığa əsasən xan M.Yarağvinə həbsxanadan buraxır və belə şeyə yayır ki, güya o, qaçıb. Bundan sonra Əhməd əl-Qubavi xilaskar kimi məşhurlaşır. Lakin qubalıni daha da şöhrətləndirən Gimri döyüşü olur. Onun sonuncu döyüşü.

SONUNCU DÖYÜŞ

XIX əsrin 30-cu illərinin əvvəlində çar hakimiyyəti Çeçenistanın və Dağıstanın işğalı başa çatdırmaq niyyəti ilə buraya yeni qoşun hissələri yeridir. Həmin dövrdə İmam Qazıməhəmmədin və Şamilin vətəni sayılan Gimri bütün Dağıstanda azadlıq hərəkatının mərkəzinə çevrilmişdi. Ona görə də buradakı rus qoşunlarının komandanı general baron Rozen həmin kəndi tutmaqla dağlılara ağır zərbə endirməyi qərara alır. Bu məqsədlə o, 1832-ci ilin oktyabrın 8-dən 9-na keçən gecə general-leytenant Velyaminovun komandanlığı altında Moskva və Butır piyada polkları, dörd qədim və dörd qısalüləli topla 20-ci artilleriya briqadasını, gürcü suvarı polkunun bir hissəsini Gimriyə göndərir. Bu qoşun Karanay yolu ilə hərəkət edərkən, gizlicə Gimriyə girməli idi. Bunun ardınca oktyabrın 10-da podpolkovnik Klyuqi-fon-Klyuqenay Abşeron polkunun birinci batalyonu və bir neçə topla, həmçinin kazaklardan və gürcülərdən ibarət suvarı dəstələri ilə Gimri üzərinə yeriyir. Bu qoşun hissələri Eripeli yolu ilə gedərək, hücuma keçməli və bununla da dağlıların diqqətini Karanay yolundakı əsas qoşun hissələrindən yayındırmaqlı idi. (Vax: Богуславский Л. История Апшеронского полка. СПб., 1892.С.422)

Müzəffər MƏLİKƏMMƏDOV
(Ardı var)

Haqq yolunda can qoyan - ad qazanar, mərd olar.

Azərbaycan atalar sözü

YENİLİKLƏR

www.samurpress.net

Komissiya yaradılacaq

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında (AMEA) ermənilərin sməllərinin ifşa olunması məqsədilə xüsusi komissiya yaradılacaq. AMEA prezidenti Akif Əlizadə Rəyasət Heyətinin iclasında bildirib ki, ermənilər qondarma «erməni soyqırımının» 100 illiyinin keçiriləcəyi ilə bağlı məlumat yayıblar. Onun sözlərinə görə, Akademiya buna qarşı bütün imkanları səfərbər edib hazır olmalıdır: «Müxtəlif vasitələrlə əhaliyə, başqa ölkələrin xalqlarına çatdırılmalıy ki, XX əsrdə Azərbaycan xalqı ermənilər tərəfindən soyqırımlara məruz qalıb. Bununla bağlı, yaradılacaq komissiyanın layihəsi artıq hazırdır».

Canlı tərcümə

Staya Nadella, «Skype» haqqında həyəcanverici programını tanıdır.

«Skype»nin tezliklə, fərqli dillərə sahib insanların söhbətini də tərcümə etməyi mümkün edəcəyini açıqlayan Nadella, bu yeni xidmətin adını da «Skype Translator» olacağını söyləyib. Beləcə, «Skype» üzərindən söhbət edən və fərqli dillərdə danışan insanlar, söhbətləri canlı olaraq öz dillərinə çevirərək oxuya biləcəklər. «Google» da, YouTube xidməti üzərində fərqli dillərdəki videoların avtomatik olaraq tərcümə edilmiş altıyazılarla izlənilməsinə təmin edir, lakin «Google» Translate xidmətinə əsaslanan bu xidmətdə sözlər çox vaxt səhv qəbul edilə bilər. «Microsoft» isə, fərqli dillərin tərcümə edilməsi mövzusunda daha təcrübəli olduğu üçün, tərcümə xidmətinin daha məqsəduş olduğunu ola biləcəyi ümid edir.

Okeanın dərinliyində dağ

ABŞ-in «New Hampshire» Universitetinin araşdırma qrupu tərəfindən Havayın 2 min 600 kilometr cənubunda, Sakit okeanın dərinliyində nəhəng dağ kəşf edildi. 4 min metr dərinlikdə tapılan dağın 100 milyon əvvəl meydana gəldiyi deyilir. Elm adamları 3 min metr hündürlükdə olan bu dağ üçün xəritəçəkmə işlərini davam etdirirlər.

Bir ağacda 50 növ alma

İngiltərənin Qərbi Sasseks qraflığında yaşayan qoca bağban unikal nəticə əldə edib. Onun bağdakı ağaclardan birində 50 alma sortu yetişir. 83 yaşlı Piter Kollett İkinci Dünya Müharibəsi başa çatandan bəri bağbanlıqla məşğuldur. Onun calaq etdiyi və 50 sort almanın yetişdiyi ağacda dünyanın ən nadir alma sortlarından biri «Ashmed» sortu də var. «Ashmed» sortu 1700-cü illərdə Olosterşir qraflığında alimb. Kernel bölgəsindəki Tanqremə şəhərinin həndəvarındakı bu bağ indi bütün İngiltərədə məşhurdur. Qoca bağbanın bağında 130 sort alma ağacı var. «Doğulduğum Norfolk, müəllim işlədiyim Hempşir və indi yaşadığım Sasseksin ən məşhur sortlarını bir ağaca yığmışam», - 4 övladı, 3 nəvəsi və nəticəsi olan Piter Kollett deyib.

Необычные праздники

Сырные гонки

Это веселое действо ежегодно проходит в английском городке Купере Хилл. В последний понедельник мая с горы запускают головку сыра, а отчаянные участники соревнований бросаются вдогонку. Победит тот, кто первым поймает сыр, пока он не докатился до подножия. Снятки участников не пугают – внизу всегда дежурит скорая помощь.

Обезьяний пир

Ежегодно в одной из провинций Индии отмечают странный праздник – Обезьяний пир. Огромный, роскошный стол со всеми возможными яствами ставят местные жители и «приглашают» на банкет 600 обезьян. Так индусы почитают бога Раму и его обезьянью войско. Именно эти симпатичные зверьки помогли Раме победить многочисленных врагов.

Швыряние тыквами

Более 20 тысяч человек ежегодно на Хэллоуин собираются в штате Делавэр, США. Именно тогда проводится знаменитый чемпионат по швырянию тыкв.

Существует целая технология их бросания. Участники не просто берут тыкву в руки и швыряют ее, это происходит с помощью специальных устройств, совсем как на настоящих спортивных соревнованиях!

Фестиваль красок

Этот яркий фестиваль празднуют в честь прихода весны. Праздник отмечают в Нью-Дели, в Индии. В этот день индусы изгоняют зло и празднуют возрождение жизни. Утром обливаются окрашенной водой, от чего становятся похожими на настоящую радугу. А вечером зажигают костры, отмечая окончание «злого» периода.

Томатина

Небольшая испанская деревушка Буньоль ежегодно на «Томатину» принимает более 35 тысяч человек. На помидорную перестрелку уходит около 100 тонн

спелых томатов. Чтобы не травмироваться, участникам рекомендуют разминать «снаряд» перед бросанием. После помидорной войны все дружно идут мыться в речке или в душевые кабинки, специально установленные к празднику.

Апельсиновая перестрелка

Кроме помидоров, жители южных стран любят бросаться еще и апельсинами. А это куда более рискованно! Не об этом ли праздник отмечают в городе Ибреа (Италия) еще с 12 ст. Десять команд, на которые делятся участники, имеют единственную цель – победить противников в бою. Нет желания участвовать в празднике? Надевая красную шапочку, и никто не станет швырять в тебя апельсинами.

НЕСТИ ДОБРО

Ведущий раздела Сафарбек Сафарбеков

С верой в душе

Почти каждый из нас считает свою душу чистой, прекрасной. А как же на самом деле? Что мы чувствуем, когда видим безнадежно больных или нуждающихся? Наверно, многие проникаются к ним чувством жалости и сострадания. Но задумываемся ли мы, что наша встреча может быть неслучайной? И что в этот самый момент Аллах испытывает нашу веру? Ведь Он одарил нас бесчисленными благами лишь для того, чтобы испытать нас и увидеть, как мы будем распорядиться ими.

Сироты, инвалиды, нуждающиеся не только нуждаются в нашей жалости. Да и мы не можем отнестись к ним лучше, чем Всемилостивый Господь, пославший им тяжелое испытание. Он милосерднее к человеку, чем мать к своему ребенку, и если Он подвергает нас трудностям и лишениям, то лишь потому, что в этом есть благо для нас. Для тех, кто смиренно принимает волю Всевышнего, уготована великая награда в день воскресения. Увидев ее, терпеливые пожелают, чтобы их жизнь от рождения до смерти была сплошным испытанием.

Но это будет потом. А здесь, на земле, они вместе с нами молят Аллаха об избавлении и облегчении. Это значит, что

верующий, увидев человека, нуждающегося в его помощи, не может отворачиваться от него, довольствуясь сочувствием. Сострадание должно быть деятельным и подвигать нас на добрые дела. Если человек отказывает ближнему, имея возможность помочь ему, то его сердце грубеет, а сострадание сменяется безразличием. Однажды к посланнику, мир ему и благословение Аллаха, пришел человек и пожаловался на то, что его сердце огрубело. Он спросил: «Хочешь ли ты, чтобы сердце твое смягчилось и ты добился желаемого?» Тот ответил: «Да». Тогда он сказал: «Будь милосерден к сироте, гладь его по голове и корми его тем, что ешь сам, и твое сердце смягчится и ты добьешься желаемого». Убережь душу от безразличия можно, только творя добро и заботясь о страждущих.

Верующий должен искать возможности помочь людям и нести добро. Богатый должен делать щедрые пожертвования, человек со средним достатком должен расходовать из своего достатка. Даже если тебе нечем поделиться с бедняком, ты обязательно найдешь способ сделать добро. Было бы желание! Ты можешь пригласить соседа разделить с тобой скромный ужин, или помочь другу

перевести вещи, или навестить больного брата, или принять участие в похоронах и запержаться на кладбище, чтобы помолиться за умерших.

А жалость... Мне трудно понять это чувство, если оно не возбуждает желание помочь или хотя бы помолиться за того, кто попал в беду и нуждается в поддержке. Ведь вера, если она есть в сердце, горит желанием творить добро и возгорается с новой силой, как только перед тобой открывается возможность приблизиться к Аллаху. Если же ты не ощущаешь этого, то самое время задуматься над своим положением.

ЗАОКЕАНСКАЯ МУЗЫКА В КУСАРАХ

В прошлой неделе при поддержке Посольства США в Азербайджане, с очередным туром в Баку прибыла группа «Mary McBride». Отметим, что это уже их второй приезд в Азербайджане.

Солίσтка ансамбля, композитор и основатель группы Мери МакБрайд вот уже который год со своей группой гастролирует по всему миру. Побывав в более чем 17 странах, в числе которых Россия, Турция, Афганистан, Саудовская Аравия и т.д., группа завоевала большой успех. Весьма приятным фактом является живое исполнение группы, это – бас гитара, электронная гитара, ударные инструменты и вокал.

17 сентября группа прибыла в Кусары. Утром в «Кусарской Детской Школе искусств» музыканты встретились с учителями музыки. Встреча прошла в дружеской компании, где гости познакомились с американской музыкальной культурой, ответили на вопросы. Вечером того же дня состоялся концерт группы в стенах Школы Искусств. Несмотря на непогоду и, казалось бы, совершенно непривычный стиль музыки – фолк и кантри, послушать пришли многие, свободных мест в зале не было. Среди зрителей были представители взрослого поколения, молодые ребята, люди совершенно разных профессий.

Концерт начался с песен самой Мери МакБрайд. Зал бурно аплодировал и поддерживал их на протяжении всех 2-х часов. Во второй половине концерта учителя кусарской

школы искусств, а именно Альфия Рустамова (скрипка), Гюльбег Улуханова (пианино), Роя Нариманова (вокал), Телли Эюбова (вокал), Казахмед Байрамов (гитара), Махмуд Махмудов (кларнет), вместе с гостями сыграли «Running scared», «Urğüm Yanar», «No one's gonna love you like me», которые были так же восторженно встречены

слушателями. Затем местные учителя сделали сюрприз гостям, сыграв композицию из песен «Share of my heart», «Лезгинка», «Кани яр», где под конец уже танцевал весь зал. В самом финале «Mary McBride» сыграли на бис и, поблагодарив за столь теплый прием, продолжили свое турне в соседней Кубе.

Альфия РУСТАМОВА

ГОРДОСТЬ – НЕПРЕМЕННО ГЛУПОСТЬ

ТАК СЧИТАЛ ВЕЛИКИЙ ПИСАТЕЛЬ Л.Н.ТОЛСТОЙ
ВОТ ЕГО КРЫЛЫТЫЕ ИЗРЕЧЕНИЯ

● Бывает трудно освободиться от грехов, главное, оттого, что соблазны поддерживают их. Таков соблазн гордости.
● Гордые люди так заняты тем, чтобы поучать других, что им некогда подумать о себе, да и незачем: они и так хороши. И потому, чем больше они поучают других, тем все ниже и ниже сами падают.
● Как человек не может сам поднять себя, так не может человек сам возвылнить себя.
● Гордость тем гадка, что люди гордятся тем, чего надо стыдиться: богатством, славой, почестями.
● Если вы сильнее, богаче, учнее других, то старайтесь служить людям тем, что у вас есть лишнего против других. Если вы сильнее, помогайте слабым; если

умнее, помогайте неумным; если ученые – неученым; если богаты бедным. Но не так думают гордые люди. Они думают, что если у них есть то, чего нет у других, то им надо не делиться этим с людьми, а только величаться перед ними.

● Считать себя умнее, добрее, лучше других людей никто не может уже по одному тому, что никто не может знать цены ни своего ума, ни своих добродетелей, а еще меньше может знать настоящую цену ума и добродетелей других людей.
● Гордые люди считают одних себя лучше и выше других людей. Другие же гордые люди считают не их, а себя самыми лучшими

людьми. Но гордые люди не смущаются этим и вполне уверены, что все те, кто считает себя выше их, ошибаются и что правы только они.

● Смешно видеть двух гордых людей, когда они сходятся и каждый из них считает себя выше всех людей на свете. Со стороны это смешно, а самим этим двум гордцам не смешно: они не видят друг друга и мучаются от этого.

● Глупость может быть и без гордости, но гордость не может быть без глупости.
● Плохое колесо громче визжит, пустой колос выше стонет. Так же и плохой, пустой человек.

● Чем больше человек доволен собой, тем меньше в нем того, чем можно быть довольным.
● Гордый человек точно обращает ледяной корой. Сквозь ко-ру эту нет хода никакому доброму чувству.
● Если бы только гордые люди могли знать то, что о них думают те люди, которые пользуются их гордостью для своих выгод, то они перестали бы гордиться.
● Чем гордее человек, тем более те, которые пользуются им, считают его глупым, и не ошибаются, потому что самым явным образом обманывают его, но он не видит этого.

Подготовил
Самур ТЕЙМУРОВ

С МИРОМ ПО НИТКЕ

ЦЕНА НАСТОЯЩЕЙ ДРУЖБЫ

Пласидо Доминго – уроженец Мадрида, а Хосе Каррерас – из Каталонии. По некоторым политическим причинам в 1984г. они стали врагами. В контрактах обоих певцов было записано, что в какой бы стране мира не состоялся их концерт, каждый из них будет выступать только в том случае, если другой не будет приглашен.

Однако в 1987 г. у Каррераса появился более серьезный противник, чем Пласидо Доминго. Каррерасу был поставлен диагноз: ЛЕЙКЕМИЯ!!! Огненные его борьба с болезнью стала

постоянной и мучительной. Он прошел несколько курсов лечения, таких как: пересадка спинного мозга и переливание крови, для чего ему потребовалось летать в Соединенные Штаты один раз в месяц. Нет надобности говорить, что в таком состоянии он не мог работать. Даже если у него и был приличный капитал, тем не менее, суммы, истраченные им на перелеты и лечение, быстро пошатнули его финансовое положение.

Когда его финансы почти истощились, он узнал об одном фонде в Мадриде, деятельностью которого была направлена на поддержку людей, страдающих лейкемией. Благодаря помощи фонда «Хермоза» Каррерас победил свою болезнь, и его песни, без которых он себе не представлял свою жизнь, звучали вновь. Он

также вновь стал получать высокие гонорары, которые, несомненно, заслуживал.

Хосе Каррерас попытался участвовать в работе фонда. Но, прочитав его устав, обнаружил, что учредителем «Хермозы», главным спонсором и президентом являлся Пласидо Доминго. Каррерас также узнал, что этот фонд с самого начала был создан специально для того, чтобы поддержать больного певца. Пласидо Доминго пожелал сохранить анонимность, потому что не хотел оскорблять чувств Каррераса, который бы никогда не обратился за помощью к своему врагу.

Удивительная и трогательная встреча, совершенно неожиданная для Пласидо Доминго, состоялась на одном из концертов в Мадриде. Хосе Каррерас, прервал выступле-

ние и, смиренно опустившись на колени у ног Доминго, перед всей публикой попросил прощения у своего бывшего врага и поблагодарил его. Пласидо поднял его и крепко обнял. Это было началом замечательной дружбы двух великих теноров. Когда репортер спросил Пласидо Доминго, почему тот создал фонд «Хермоза» для своего врага и продлил жизнь единственному исполнителю, который мог соперничать с ним, его ответ был кратким и определенным: «Потому что такой голос мы не можем потерять...»

Подготовила
АЗИЗРИН Севда

ЭТО ИНТЕРЕСНО

Я только подписал

За взятие Измаила Суворов получил сначала очень скромную награду - чин подполковника гвардии и право по своему усмотрению наградить одного человека крестом Святого Георгия III степени.

Полководец был очень обижен тем, что почти все участники штурма остались без наград.

Однако орден нужно было кому-то вручить. Суворов просили принять эту награду. Он на это ответил: «А вот, господа генералы и офицеры, я имею человека, так это действительно герой. Этот человек храбро написал мне бумагу: иди на штурм! А я что? Я только подписал!» И надел крест на своего писмоводителя Ивана Куриса. Когда императрица Екатерина II узнала об этой выходке Суворова, она долго смеялась, а потом щедро наградила как самого Суворова, так и все его войско.

Почему японцы живучие

В Японии не всё благополучно с экологией, одна «Фукусима» чего стоит. Они там едят одно и то же - рис да рыбу, живут скученно. А при этом эта нация - одна из самых долгоживущих. Как же так? Действительно, Япония - страна с одним из самых высоких показателей продолжительности жизни в мире (более 83 лет). Да, японцы питаются преимущественно морепродуктами и рисом, но это, во-первых, достаточно полезные продукты, во-вторых, это продукты отменного качества (в Японии очень высокие требования к качеству продуктов питания). Продукты с ГМО, которых довольно много в рационе жителей других стран, японцы не употребляют. Кроме того, жители Страны восходящего солнца не передают и в большинстве своем занимаются спортом.

В этой стране благодаря социальной поддержке пожилых людей они до конца жизни сохраняют работоспособность и интерес к жизни. Что касается стесненных условий жизни... Многие геронтологи придерживаются мнения, что роскошь - это фактор, сокращающий продолжительность жизни, а спартанские условия, наоборот способствуют её продлению.

Блуждающие камни

Ученым удалось установить, каким образом передвигаются

знаменитые «блуждающие камни» из Долины Смерти в США. Эти загадочные глыбы, оставляющие за собой следы идвигающиеся вопреки всем законам природы, давно будоражили человеческое воображение. Некоторые считали их следами деятельности древней могущественной цивилизации, которая когда-то жила на Земле.

Однако все оказалось гораздо проще. Недавно группа исследователей смогла впервые запечатлеть движение камней на видеокамеру. Механизм движения оказался следующим. Долина Смерти представляет собой бывшее озеро. При определенных условиях (далеко не каждый год) она покрывается тонким слоем воды. Ночью температура сильно падает, так что вода замерзает. А утром под солнцем лед тает. При этом камни немного сдвигаются. Так что, похоже, археологам не имеет смысла искать в Долине Смерти следы неведомой цивилизации. Во всем виновата природа.

Историческая литература, легенды и предания сохранили до наших дней сведения о существовании в районе Каспия, Кавказа и Черного моря легендарных царств амазонок. О них сообщали Гомер, Геродот, Страбон, Диодор Сицилийский...

Дионисий, живший в Александрии в середине II в. до н.э. сообщал, что наиболее древнее амазонское царство располагалось в Северной Африке, в Ливии, которое исчезло за много поколений до Троянской войны. Столица этого царства находилась у северо-восточной части озера Шерги (Атласские горы Алжира). Южнее столицы, у юго-восточного берега этого озера, были скальные усыпаль-

с юношами соседних скифских и других племен. Рождавшихся девочек они оставляли у себя, а мальчиков отдавали отцам. Чтобы было удобно сражаться, воительницы прижигалим приоснаживали рост одной груди, но при необходимости рост восстанавливали.

У амазонок имелись писанные законы, которые потом были заимствованы соседними народами, в том числе и древнееврейским государством.

Три знаменитые южные амазонские царицы Марпесса, Лампадо и Гиппо захватили земли в Южной Азии и Сирии, основали города Эфес, Смирну (Измир), Фивы, Синопу. Именно во время этого похода амазонки захватили Трои, где будущий царь в то время был

Загадки истории

ном и южном направлениях, в том числе и в Персию.

Устье Старого Терека тоже был важным город амазонок. Терек являлся их южной границей с соседними народами. Другим местом компактного проживания амазонок являлся район существующих ныне городов Майский и Нарткалы.

Распад империи амазонок можно отнести к периоду создания или упадка империи Александра Македонского. Часть воительниц осталась в местах их оседлого проживания в берегах Кумы, Терека, Черка, Дона, в Север-

ЛЕГЕНДАРНЫЕ АМАЗОНКИ

ницы и дворцово-культовые сооружения амазонок. В Ливии, Алжире, Тунисе было много племен женщин, отличавшихся воинственностью и храбростью. Например, горгонские женщины несли военную службу, в то время как мужчины занимались хозяйством и воспитанием детей. Под предводительством царицы Мирины были покорены многие земли. Соплеменницы Мирины, погибшие в битвах, погребены в трех огромных курганах, которые до сих пор называют «курганами амазонок».

Диодор Сицилийский сообщает об амазонках Скифии, которые жили по берегам реки Амазон, потом названной именем сына амазонки Лисиппы - Танаис. Легенда гласит, что Танаис влюбился в красавицу мать, но, желая избежать грехопадения, бросился в реку и утонул. После этой трагедии Лисиппа повела своих дочерей в долину реки Фермодонг, построила огромный город Фемисидонг в дельте реки и покорила соседние народы вплоть до самого Танаиса (Дона). Совершив эти подвиги, она героически погибла в одном из сражений. Ее дочь, став наследницей, превзошла свою мать в приумножении славы царства. Она ввела обучение девочек с семилетнего возраста грамоте, физическому и духовному воспитанию, в том числе древним танцам Фемискар. Дочь Лисиппы покорила многие народы от Танаиса до Фракии. С таким же успехом царствовали ее приемники.

Для продолжения рода амазонки ежегодно в течение двух весенних месяцев встречались

еще ребенком. Потом амазонки ушли с большой добычей, оставив небольшие гарнизоны в завоеванных городах. Эти гарнизоны были изгнаны союзом варварских племен, в результате чего в одном из боев амазонки потеряли царицу Марпессу.

Одно из владений амазонок простиралось от северо-западного побережья Каспия (север Дагестана) вдоль рек Кума и Терек в западном направлении до Кабардино-Балкарии, Дона, Северного Причерноморья, Фракии. В дельте Кумы на большом острове был когда-то город Фемискар. Напротив устья этой реки на Каспийском море в нескольких километрах от берега на западной стороне острова Тюлений была крепость амазонок, контролировавшая водные торговые пути, проходившие в север-

ном Причерноморье и т.д. и со временем смешались с другими народами. Другая часть амазонок перекочевала в другие края.

Согласно историческим источникам и сказаниям амазонок с Фермодона основали ряд поселений и город на Западном побережье Черного моря.

В середине I тысячелетия до н.э., под давлением каких-то обстоятельств, часть амазонок ушла в северном направлении в горы Чехословакии, а затем на Рейн (Германия), в Бретань (Франция), в Испанию и восточную Англию.

Другое амазонское царство располагалось в Малой Азии («за Холдеями»). Оно простиралось от юго-западного побережья Каспия до озера Урмия и вокруг него. Главный город этого царства находился в районе города Мерге (Иран).

Аналогичное царство амазонок стало угасать после смерти Александра Македонского. Часть деятельных амазонок этого региона ушла на юг Аравийского полуострова (Йемен), в район дельты Нила, в Ливию и далее.

Амазонки строили много храмов. Служившие в них жрецы передавали великие знания Востока воительницам, которые умели читать и писать. Поэтому многие из амазонок под старость уходили к соседним народам, где обучали детей грамоте, премудростям жизни, а девочек - целительству.

Подготовил
Нураддин АЛХАСОВ

6

26.09.2014 Самур

И муьквара чи редакциядиз са юккуз кьве муьгьман илифна. Лезги чалаз гзаф рикл алай, чи газет клани, поэзиядал дамакзавайбур я абур. Сад бегвердин дигана зулун рехи тарциз ухшар яшду кас, муькьуди гатфарин

КЪВЕ ШАИР ИЛИФНА...

цукь хьтин иер, зериф руш тир. Вичин 77 ишар хьанвай Шакир Наврузбеговани, 20 ишса авай Эмира Бейбутовадин лезги ширатидихь ялзавай гьиссерин ялагувилинин кьени-вилин ухшарвили шадарна чун.

Алатай виш ишсан 60-ишсара Кцлар чи сейли каматэгьли Забит Ризванован регьбервилелди арадал атай «Кватларик» кваз хайи чал хьун патал женг чфугур, Азербай-жандинни Дагьустандин газетринни журнарин, гьакьни «Самур» газет-дин чинриз муьквал-муьквал вичин ширар акьатай, икьван гагьди кьве таб басма авур Шакир Наврузбегов Кцлар райондин Стпур хуьруьн тала-дай я. Юкьван мектеб акьалтларай-

далай инихь хуьруьн майишатдин крарихь гелкьезвай, вичин хизандин кьайгьу чфугзавай ада кье вичин кьа-ридикь галаз санал веледринни хпул-рин куьла уьмуьр гьалзава. Жаван чавара хьиз кьени кьелемдилай гьил качучувак агьсакьалди. Редакцияда хьайила вичин верцил ихтилалради чи коллективдиз хуш лезгезер багышина ада.

Эмира Бейбутова Кцлар район-дин Хуьрел хуьрай я. Юкьван мектеб акьалтларнавай ам алай амьдин гзаф жегьилриз ухшар я. Интернетдин чинра вич алай чка чириз, вичин кье-лемдикай хьатай цларар лезгийрал аакьарзава ада. Перивил кьведай викгьезвали ава адахь. Поэзиядин

кьайда-кьанунар хьсандиз чириз, вичин чирвилер артухариз алахьзавай и лезги таватдин алахьунар руьгь ку-тадайбур я.

И кьве шаирдикь мад са ухшарвал ава. Ширар басма авун патал гьа-латлар дуьзарна гьазурун герек тирди хьсандиз чизва абурз. «Редак-торди гьил элкъьурай ширар бас-бандин гьил галукьай багь хьиз жьеда» ласьана кьведани. Гьа и сафа-рикой хуш атана чаз. Шакир Навруз-бегован зулун майвайрин дад какахнавай, Эмира Бейбутовадин лагьайла, гатфарин цукьверин иер гьуьм квай ширра дуьбуьши жезвай хьсан фикирар, чкадал ласьанвай цла-рар акваз шад хьана чун. Чи поэзияда

вич дуьбуьшидин вакьиа туширди субутнавай агьсакьал кьелемэгьли-динни и рекье сифте камар вегьезвай жезьил заридин хьзгьай ширар «Са-мурдин» чинриз акьудзава чна.

Шакир Наврузбегов

Бахт

Квенкьве гьатна залай вилик физва бахт, Ахгакьиз кланз зверзава зун гуьгьуьна. Гагь куькьвена зи уьмуьрдал вун, зи бахт, Гагь туьхуьдай зи фикирар кьекьвена.

Белки зи бахт, вун ракъина авайтга, Адан нурад зи кьужахдиз ахьайиз. Чуьнуьх хьана дагьдин кьудухь галайтга, Инфериз кьезе гимншдин руг акахиз.

Заз акл жьеда вун заз табий тахьана, Фад атана кьадай хьиз зи хуьчуькуай. Зи ширриз тагакьай нур хгана, Хабарар кьаз кьведайди хьиз рикливай.

Я чан зи бахт, чара хьана, гьич катмир, Вун акьваздай легьезни заз такурвай. Зи мажлусуз уьмуьрдивай кьакьатмир, Вахтни, бахтни зи гьаятда кьекьсуьрай.

Хуьтлуьн хиялар

Кьуьрен хам хьиз, гьакьван хуьтуьл, кьезилдиз, Жив ашукьна аста-аста чилерал. Царцлар гуьва кьаш кутур хьиз кьезилдик Церепаари, рагь акьурла путварал.

Сифтегьан жив, вун иер я шикил хьиз, Ви нефесни чанда гьатда хуьчуьлудик. Булахарни лацу сверен вилер хьиз, Хьиткьинзава живед юкьва вилидик.

Лацу хьанва хупл квалерин чьереяр, Кьушари хуьз кьал качуьнча кьаварал. Живед куьна элкъез-элкъез дерьар, Галат тийиз, санбар кьазва цаварай.

Гьа икл гила куьд гьахьзава кьувада, Кьамараллаз кьугьваз жьеда аялар. Дагьдин куьквал лекь элкъезваза гьавада, Ийиз хуьтлуьз чими гатун хиялар.

Са шиир це заз

Са шиир це заз, За низ минетда, Варз алай йнфер кьужахда кьуна. Гьеле уьмуьр зи ама лезетда, Алатна фимир, ваз зун такуна.

Са шиир це заз, За низ гьуьрметда. Кье зи яйлахда амазма цукьвер. Я руш, зи шиир, вун я гьелбетда, Алатна фимир сивик галаз хьвер.

Са шиир це заз, Квадармир адет. Кварни кьуьнуьх кваз ша вун булахдал, За ваз хьажда ширрин гуьмбет, Ашукь я зун ви иер дамахдал.

Са шиир це заз, Михьн шагьвар квай. Чими мурадар кьайи тахьурай. Вирн шадвилер зи чанда авай, Дидедин нек хьиз ваз гьалал хуьрай.

Са шиир це заз, Ацлуря зи рикл. Михьн легьзейрив берекаат галай. Вун галачиз за уьмуьр гьалин гьикл, Туьхуьнни нефес чанда рикл авай?

Са шиир це заз, Гьуьл хьиз динж тушир, Гагь лепе авай, гагьни милли хьвер, Закай чуьнуьхмир ви риклин жигьир, Чклин тийирвал илгьамдин муькьвер.

Эмира Бейбутова

Зун хиялри туханва

Зи ватандин цавара, Лув гуьвай са лекь я зун. Чи Шагьдагьдин ценера Эжьечинавай векь я зун.

Ватандикай фагьумиз, Фида ширин хиялриз. Адан экуь югь акваз, Хьешни жьеда аял хьиз.

Гагь-гагь кланда цавара Гьыл ахьайна, лувар хьиз, Кьушари хьиз, цавай физ, Теменар гуз ватандиз.

Гагьни кланда, акьатиз, Дегь члавариз аватиз. Хьсанбурув агатиз, Писбурувай кьакьатиз.

Лув акатна рикли икл, Зун яргьариз тухуда... Зи зар алай хиялриз «Бахтлу я вун» лугьуда.

Лезги рушар

Демин кьерех рушар ацлай – Са гатфарин цукьвер хьиз я. Гьар са рушан чинавай хьвер. Ракьсинив гвай эквер хьиз я.

Яру, кьацу, вили пекер Алукнавай сунайриз кьий,

Кьуй гьар са руш вичиз клани, Вични клани са ярдиз фий.

Лезги хуьруьн мел-мехьеррин Дамах я куьн, лезги рушар. Чи гадайри куь гуьнаррихь Кутуда кьуьн, лезги рушар.

Хиялар

Кьватлал хьана, цавар кьунвай цифер хьиз, Зи рикливай кьакьатзава, хиялар. Мичин жезва, варз алачир йнфер хьиз, Яргьаризди акьатзава, хиялар.

Кьайи хьраз ифин гуьвай цукар хьиз, Кьайи риклив агатзава, хиялар. Чуьхардикай куьрсар хьанвай муьклар хьиз,

Црз са-сад аватзава, хиялар.

Дидед чал

Хайи гафар ахьа жьеда цукьвер хьиз, Кланада кьан вуч я жуваз дидед чал. Гьахьда рикле ам ракиннин эквер хьиз, Чи мещерин верцил аваз, дидед чал.

Вегьиз жьедач кьилел алай бармак хьиз, Кьакьан дагьдин тик куклуш яз дидед чал.

Мегьуьн тарчин лувулар хьиз алахьда, Хайи чилин деринар кьаз дидед чал.

Чи хиялрин муг, вилерин нур я вун, Шарвилдин эменни чаз - дидед чал. Дегь сураклар гва, сур я вун, Мадни пара уьмуьр гуй ваз, дидед чал.

ША, ЛЕЗГИ ЧАЛАЛА РАХАН!

Иер мехьер – Красивая свадьба

– Баха, вуна квекай хияларзава?

– Сестричка, о чем ты задумалась?

– Иер мехьерикай.

– О красивой свадьбе.

– Ам гьихьтинди хьана кланзава?

– И какой ты ее себе представляешь?

– Виликан берейрин хьтинди. А Чла-вуз экуьн яралай макьамчийри айван-дал «Экуьнар» ягьана мехьерин хабар кьуд патаз чуькурдай.

– Такой, как раньше были. Тогда в день свадьбы музыканты на рассвете возвещали о ней, сыграв «Экуьнар», прямо с балкона.

– Эхь, хупл хьсан мярекатар тир! Эвер-нуар вугун герек текьвер.

– Да, хорошие были торжества! И приглашений не приходилось рассылать.

– Гьакл я, макьамдин ван хьун мехь-ерик эверайдай тир.

– Точно, услышал мелодию – значит, ты уже приглашен.

– Мад вуч?

– Что еще?

– Заз чи квалин кьавал тларатлар акьуриз кландай. Яргьамаз ина шад мя-рекат авайди чир жьедайвал.

– Я бы хотела, чтобы над крышей нашего дома развевались «тларатлар». Чтобы издали было ясно, что сегодня в этом доме торжество.

– Пагь, лап жувазин гьуьлуьз физ клан хьана...

– Ох, уже и самой замуж захотелось...

– Вуна гуьгьуьниз яб це. Кьвале гьа-зурвилер кьиле фидай члавуз дингье-

лири санал кьватл хьана сусан тари-фари ийиз «Перизадаяр» лугьуда. Куьне мани лугьуда, зазни регьуь жьеда.

– Слушай дальше. Пока в доме идут приготовления, вся женская половина собирается вместе и поет «Периза-даяр», восхваляя невесту. Вы будете петь, а я стесняюсь.

– Бес чом гьинава?

– А где жених?

– Чам зун тухуз чуьлав балкандал-лаз, лацу япуьжи алуькна кьвервал я.

– Жених яитяса за мной на черном коне и в белой бурке.

– Кьведаз са балканд?

– Один конь на двоих?

– Ваь. Зун лацу балкандал акьахна гар хьиз фида.

– Нет. Я еду на белого коня и по-скачу словно ветер.

– Фата гару тухудачни?

– Фату ветром не сдует?

– Вуч фата?! Зал яру дуьгуьр жервал я. Жувани дегь члаварин хилер яргьи лацу булушка алуькна, юкьва гимнш-дин камари кутгунда.

– Какая еще фата?! На мне будет красный «дуьгуьр». И платье у меня будет по старинке, с длинными рука-вами, подпоясанное серебряным поясом.

– Ви рахунри и нервилер зи вилери-кай карагарава. Вун мехьерин дара-матдизни балкандаллаз гьахьдани?

– Ты рассказываешь, и вся эта кра-сота у меня перед глазами проносятся. А в зал ты тоже на коне прискачешь?

– Акьваз. Акьван яргьариз акьатна-вач гьеле зи хиялар. Кьвед-пуд йисалай мектеб акьалтларна амай патарин фагьумда чна.

– Подожди. Так далеко я еще не зашла в своих фантазиях. Вот окончим через пару-тройку лет школу, а там и дальше помечтаем.

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

Хана —ханац Цавархан твар алай са кас. Вириди Усал устлар лугудай адаз. Вучиз лагайтла, пулуних галтугиз, вичин тарифар ийиз, са кваллах кыллиз акуд тавунмаз маса кваллах гыле кыдай ада. Са карни бегьемадак, эхирдал кван кыллиз акуддучир.

Садра куншиди Усал устлардивай цийи гурар расун глалабнай. Касди кваллах гыфтедин эхирдалди кытгыда лагана гаф ганай, пулни и кыллий кычунай. Ругуд юг мус алатнатлани чир хьаначир устлардиз. Квалахиз квелинзавай адаз. Эхирни чара атлана эгечнай ам кваллахив. Адаз салай кье кавур ваграмни вад-ругуд ламу кулун кларар гатнай. Кбулар тимил яз акур устларди кларарин араяр гьяр-кыуз тунай. «Куншидин квачер яргьубур я, агакьайди я», - лагана фикирнай ада.

Экынах куншидиз са аламагдин кар акунай. Гьар са кларцин арада са метр кван чка тунвай устларди. Касдик гзаф хьел акатнай. Ятлани, са гафни талана, гурарни кьуна, хьенсай ам. Муькуь куншиди столдин ханвай квач дегншарун патал эвернай устлардиз. Са шумуд сягта столдин квачин гылай ажуз хьайи стодик кваллин исейри пура тьун-хун ганай, эхирни хурушум хьайила кар тамамарнай ада. Ингьне Цавархан варарай кьецихь экечлуни кваллин исейсиди гьарай акьатуь сад хьанай. На лугумир,

столдин цийи квач кьакьатна, самовардин ргар яд ашукьнавайбуьрал чкланвай. Усал устлардин гыл галукьай гьар са куншин эхир гьа ихтинди жезвай.

Гьикл ятлани вичин са дуьстуниз Цавархана демекдик цийи рак кутада лагана гаф ганай. Лагайвалли авунай. Ингьне цийи рак кутур ийфиз де-

- Цавархан стха! Чна вун текдиз тадач. Эл-мелна ваз квал эхцигда! - лагана.

Хуьруьбуру зурба са мел авуна. Хилер кьакьажна, гьарада вичелай алакьдай кар гыле кьуна. Цаварханаз хьешла вучдагла чивзачир. Са гьафтеда хуьруьбуру кваллах кыллиз акьудна.

- Гьа, устлар стха! Ви квал гьазур я! - лагана хуьруьбуру алаз.

Цавархана хьешла: - Квез виридаз баракаллагь! Квез зи хатур икьвай пара кланзвайди аз чидачир! - лагайла вили ван алаз хуьрена.

Са герендилай устлардин кваллин гьен хуьруьбуру авлана.

«Цийи квалле бакарда акьада», - лугуз, вириде «паяр» гьанвай: пуд квач галай студ, цуцл квачир чайдан квал хкатнавай шкаф, тум ханвай цуьруьгуьлд, какур ферчин. Дншегь-лийриьни «паяр» гвай: кьуз аш, чиг циклен, канвай фу, цуру мураба, кьелен кватлар хьтин пичеклар.

Цаварханавийи адан папавай кыл винизна инсанрин чиниз килигиз жезвачир. Вичин гьалатрин гьавурда акунвай Усал устлар.

Им акур куншиьри лагана: - Цавархан стха, ви хатурдик хкьуриз кланзвачир аз. Ингьне ваз тарс таганани жезвачир.

Регуьла вучдагтлани тийижиз амай Усал устлар. Са кар ашкара тир хьн, ада герек тир тарс кьачунвай.

АЗИЗРИН Севда

КВЕЗ ЧИДАНИ?

Араб члалай атай гафар

Араб члалани лезги члалан алакьяр, VII-VIII асирра Дагьустанда исламдин дин гегеншариз эгечайла пайда хьана. Араб члалай лезги члалаз 1000-дав агакьна гафар, диндин ва илимдинни медениягдин терминар, гзаф кьаьлар инсанрин хуси твар ва мсб, атана. Месела: алат, араба, аса, гьалкьа, гьебе, жибин, жилд, миншер, суфра, сят, шей, шикни; атЛас, жевгер, живе, кьеле (металл), мер-жан, якьуз; абдал, алим, ахмакь, ашукь, аял, векил, етим, ими, инсан, мирс, фекьн, фьле, хала, халу, шаир; алава, баян, гьарф, гьнсаб, жигьет, жинс, илим, ихтилат, ишара, мектеб, месела, месэла, суал, себеб, суьгьбет, тикрар, фаркь, эвез, эдебият, агьвал, адалат, алем, арза, ватан, везифа, гьакьикьат, гьужум, гьукумат, гьуьрият, гьуьрмет, девлет, ихтибар; аз-раил, аллагь, валлагь, гьалал, дуьа, женнет, жин, му-сурман, фана, шукур; азад, азият, гьайбат, гьейран, гьерекат, зайиф, сабур, тавакьу, умуд, хажалат, фагум; ажайиб, азиз, аслу, бязи; Абас, Абдул, Абу-бакар, Агьмед, Азиз, Аким, Али, Асали, Асеф, Багьир, Гьаьиб, Гьажи, Давуд, Жалал, Абидат, Аминат, Гьава, Гьуьрь, Зейнаб, Зуььре тварар гзаф кьаьлар мсб.

Китай члалаз элкьурда

Чехи Британиядин гьукуматди Шекспиран эсерар китай члалаз элкьурун патал 1,5 миллион фунт пулунин такьатар чара авуна. И карди гьакьни китай члалаз хьенвай са кьаьлар драмаяр инглис члалаз элкьурдай муькинвал гуда. Шекспиран 400 ийсан юбилейдихь авсиягта гьукуматди инглис актеррин Китайдиз гастролар тешкилун кьарардиз кьачунва. И кар патал 300 агьзур фунтинин грант вугуда. Китайдинни Чехи Британиядин арада медениягдин алакьяр магькемарун патал маса теьдбарни кыллиз акьудна.

Цийи ктабар

И йнкьара Азербайжандин Милли Илимрин Академиядин Илимдин Ктабханади 400 цийи ктаб кьачунва. Абурун арада тарихдинни литературалдиз талукь гзаф кьиметлу эсерар ава. Илимдиз, халкьдин ашукьун-кьарагьунриз талукь эсерри чпихь ялзава. АМИА-дин ктабханади цийи ктабрин выставка тешкилнава. Ина кватлнавай ктабар азербайжан ва урус члаларал кьенвайбуьр я.

Ктабханада илимдихь галаз машгьул жез кланзавай жегьилар ва мектебдин аялар патал пинпини туькьурнава. Ина кватлнавай ктабри илимдин чара-чара хилер жегьилри кланарзава ва абуьрз и рекьай сифте камар гьикл веьена кланзаватла чирзава. Гележегда ина жегьилрин машгьур илимрихь галаз гуьруьшарни тешкилда.

УСАЛ УСТЛАР

Аялар патал мах

мекда верчерин гелни амукьначир. Ракарлик клр кутун рикелай алатнавай устлардин.

Вичин зуракл кралди хуьруьбурун чан туьгуьниз гьанвай Цавархана. Адакьай виридаз хьел авай, гьавиллий Цаварханаз тарс гун патал фирсетдихь гелкьезвай хуьруьбуру.

Садра жинжи гар кьарагьнай. Ада тарар ярхариз, дакларрин шуьшеяр руг-ругзавай. Хуьре зиян галуьк тавур са квалли амачир. Виридалайни гзаф зиянар лагайтла, Цаварханан кваллихь галуькнавай: ина кван-кванцел аламачир. Вичин квал вичи эцигнавай эхир!

Устлардин хажалатди чулаварнавай чин акьаз, адан язух чуьгзавай хуьруьбуру.

Гьикл ятлани аьур гаф-чал сад авуна Цаварханав агатна:

Диде

мана кьвердавай агьах дерин ва гегенш хьана. Дегьзаманайрилай инихь диделиз гьикьван верши манияр лагана дуьньяда. Диделин твар себеб яз гьикьван игитвилер кьалурна. Дуьньяда халкьарин гьикьван гуьреч ва кьегьал адетрихь галаз диделин твар алакьалу я. Диделин лайлай, диделин члал, диделин гьилер, диделин кьайгьударвал, эхирни диделин... накьвар.

Хва женгиниз фидайла дидели вичин нек алаз гьаллазава. Хи Ватан хуьнин, адаз реькидалди вафалу хуьнин реьке диделин некьдал кьин кьазва. Игитдиз чи дагьлара «ваз диделин нек гьалал хуьрай» лугудай, алчах хьайидаз ам гьарамзава. Эхь, диде, адан нек пая я. Ам намус я, ам хуьзвайди садрани клеье гьатдач. Реькидайла адаз вичи аьур краьикай реьгуь жедач. Бес гьавиллий туьшини халкьди лугузвайди: «Диде Ватан!»

Гь. Межид

Хважамжам

Хважамжам! Адан иервилел, рангарал гьейранвал тийидай кас бажагьат ава. Адаз килигуналди вилер, гуьгуьлд тух жедач. Белки гьавиллий инсанри чини эрзиман хиялар хважамжамдиз гьекьизава жеди! Белки а хиялар гьам кван иербуьр, ада хьиз риклер шад ийидайбуьр, гуьгуьлар ачухдайбуьр хьана

кланзава жеди! Гьикьван иерди ва зерифди, милайимди ва аз гьавиди ятлани, хважамжамдин уьмуьр куьруьди жедач. Кьуй хуьрай! Жуван гуьгуььниз са гелни тун тавуна пуч жедалди, кьуй уьмуьр куьруьди, амама гьакьван безеклуди ва серресди хуьрай!

Я. Яралев

ЧАЙНВОРД

1. Агьед Агьаева писателвинин рехь башламишай сифте гьикаядин твар. 2. И илимдай А.Агьаева докторвилин дережа кьачуна. 3. «Мегьамед ...» А.Агьаева кьей ктаб. 4. А.Агьаеван повесть «... ва кьисметар». 5. А.Агьаева кьей «Лезгияр» эсердин жанр. 6. Махачкьалада 1995-йисуз акьагьай А.Агьаеван «... философия» монография. 7. А.Агьаеван руц, философиядин илимрин кандидат. 8. «Лезгияр» романдик квай инкьилабдин вакьнайра иштираклай агьасакьалдин твар. 9. «Лезгияр» романда Кьазимегьамедан женгинин дуст. 10. А.Агьаеван монографияр, махьалаяр кьечепатан хейлини уьлквейрани чапдай акьатна, гьа жергедай яз ... гьукуматдани. 11. Етим Эминан хтул (А.Агьаева туькьурбай Е.Эминан ктабда гьатнавай делшрай). 12. А.Агьаева гзаф ийсарна квалалахь вуз (куьрелди). 13. А.Агьаеван сифтегьан повесть. 14. Дагьустандин кьадим шегьер. 15. Украин халкьдин шаир ... Шевченко. 16. «Умуд» повестдик квай биологиядин муаллимдин твар. 17. «Пад хьайи рагь» романдик квай са дншегьлидин твар. 18. Садагьана киче хьайила ам дабандиз аватда. 19. А.Агьаеван бубалдин твар. 20. Мисалда лугузвайвал, ам епинмаз вердишарун герек я. 21. «Лезгияр» романдик квай жегьил «Мичурин». 22. Лезги члалан секинвилин са падеждин суал. 23. А.Агьаеваз яратмишурин карда меслятралди куьмекар гайи урус члалани литератарудин муаллим (фамилия).

Туькьурбайди: Курьгьли ФЕРЗАШЕВ

ЖЕМИЛАДИН ВАН

- Куь репертуар заз пара кван бегенмиш я. «Сувар» ансамблдих кьетен рехь авайди заз хьсандиз чида. Куьне заз кьилди манияр кхьенайга, за абур рикнавай лугьудай.

Зегьметдал рикл алайди, муралдив агакун паталди женг члугуна кланзавайди тийижиз гушир Жемиллади. Ада сад лагъай йикъалай ансамблдиз цийи гьава гьанай. «Кьведа жал?» манидалди сифте яз сегьнедиз эхъчлай руша вичин ванцелди вири гьейранарнай. Бакудин виридалайи чьехи сегьнейрал вичин алакунар кьалурай лезги руша 2004-йисуз Москвадин Миллетрин Квале кыле фейи зи яратмишунрин няндиз лугьуз тежер са нервал бахшнай. Гьар са манидлай лугьуьниз москванйири адаз гурлуз капар ягьанай.

Гуьгьуьнлай ам «Суварин» кьуд маничидих галаз санал Москвадин Кремлдин имаратда лезгийрин Яран сувариз талукьарнавай концертдик эхъчнай. А кон-

дани, лугьудачни?», «Кьафкьаз», «Мехьер я», «Ватан – чи члал я», «Кланда лагъ заз» хьтин манияр лезги хитариз элкьенва. А манийри лезги рушаз сейливал гьанва. Ада «Сувар» ансамблдин сейли маничяр Жавагьир Абдуловадих, Эльвина Гьейдаровадих ва Роза Гьажимуратовадих галаз санал лагъай манияр лагъайга, мецера гьатнава. Кье агъзурралди лезгидин гьаф рикл алай маничидиз элкьенвай Жемилла Заловадиз хас кьетленвилерикай сад адан зегьметдал рикл хьунухь я. Даглана цийи мани кланда адаз завай, варцаралди, рикл алаз кьвалахда абурун винел. Вичин кьвалаз михьивилей рекъв гуда, даду хуьрекар чрана суфра захавиледи хайибурун, кланибурун вилик ахьаюнйкай хуш кьведа адаз.

Жемилла тек лезги маничи туш. А Зейналлыдин тьварунухь галай Азербайжандин Музыкьадин Коллеж акьалтларай ада вичин муаллим хьайи зурба сеняткар Забит Небизадевай мугьамдин сирер чирнава. Гьавилей азербайжан, туьрк, гьакьни дуьньядин халкьарин манияр пешекарвиледи тамамарзав руша. 2011-йисуз Гуьркияда кыле фейи Анадолу фестивалда кьве нер лезги руша – Жавагьир Абдуловадини Жемилла Заловади Анкарадин виш агъзурдалай гьаф инсанар гьакъзавай майдандиз кьвалт хьанвайбуру чпин ванералди гьейранарнай.

Алагай йисуз чпин мехьерар хьайи Жемилладини Намикан хизандин бахтлувал абурун Нигар гьвар алай руша артухарнава. Жемилладин иер вилера дидевилин экверни куьлуьннава. Хизандин кьайгьуьр члугун, аял хуш са акьван регьят тушлани, ам сенятдик мад гьа эвелан хьиз эгьезава. Вичин сад лагъай альбом акьудун патал цийи манийрин винел кьвалахзава Жемилла. Агалькунар хьурай ваз, лезги тават!

Седакьет КЕРИМОВА

Квез гьафгарин чарчарин ван хьайиди яни? Дагьларин цранвай живерикай кьвалт хьана чархарал гьалч жезвай мурк хьтин кьайи атарин мелодиядихь яб акалайди яни куьне? Гьа чарчарин ванцив гьекьиз жедда Жемилладин ван. Шадилинни такабурудин хару гьиссер кужумнавай кьакьан, иер ван. Жемилла чидай, манийрай кьил акьудай вирибуру лугьузавайвал, адахь дагьвийриз хас гужул, милли калоритдив диганвай халисан лезги ван ава.

Зи риклел хьсандиз алама. Са шумуд ийс идалай вилик са руша чи кьвализ зенг авунай.

- Зун Жемилла Залова я. Зун Кцларай куьн лагьана атанвайди я. «Сувар» ансамблдиз кьабуддани куьне зун?

Члугуна лагъай и гафарикай сивик хьвер акагай за жузунай:

- Вахь ван авани?
- Ава.
- Гьихьтин ван я?
- Вижевай.
- Са мани лагъ кван.

Зи свияй и гафар акьатунни ада манидал илигун сад хьанай. Жув гьейран хьанвайвилей кьвалевайбуруни адан ван хьурай лугьуз селектордал илиснай за. Са гафни авачиз, виридаз сад хьиз бегенмиш хьанай чаз адан ван.

Мукуь юкьуз ам чи кьвализ илифнай: зи вилик кьакьан буйдин, зериф, иер са руш акьязнававай. Маничидин акунарни вичин ван хьиз иерди хьайила, адав вуьз кьведа? - лагьана фикирнай за. Адахь галаз азим ихтилатарнай за. Вич Кцлар райондин Чпир хуьрай тирди, урус члалан муаллим Фехреддин Залован руш, са вахтунда райондин тьвар-ван авай агьакьал хьиз вичин уьмуьрдин рехь инсанриз чешне хьайи Зал Залован хул тирди малумарнай ада.

- Вучиз вуна «Сувар» хькянава? - лагьана хабар кьунай за рушавай.

церти «Сувар» ва адан маничяр вири лезгийриз сейли авунай.

- Вахь жуван уьмуьрда гел тур хьсан югь авани? - Садра гьилк ятлани жузунай за Жемилладинвай. Гьасятла жаваб ганай ала:

- 1999-йисан 4-январдин югь. А юкьуз куьне зун «Сувар» ансамблдиз кьабулнай.

- Бес пис югь?

- Югь ваь, йисар. - Вилерал накьвар акьалтнай адан. - Абур кьеквай кьакьатай са шумуд ийс я. Зун Бакудай цийи кьилелай Кцлариз куьн жез мажбуру хьанай. Куьн авачиз, «Сувар» галачиз яшаминун заз акьван четин тир хьи. ... А йисар за жуван уьмуьрди кькьизвач.

Рикде авайди чуьнуьхар тавуна лугьун кьенивилни лишан я. Гьа ихьтин руш я Жемилла. Адахь галаз санал 30-далай гаф манияр теснифна чна. Жемилладин «Таммур», «Асса», «Цифер ава», «Ватандин чил», «Ватин гьал», «Дагьлар», «Лугьу-

ГАФАПАГ

- Вилевил** – и кьил а кьил
- Гьилихьар** – кьапунин гьиле кьдай чкаяр
- Дугл** – дере чкаяр
- Кьвара** – жуьгунин тлеквен
- Семси** – сиристав
- Сеглренж** – шагьмат
- Сиверч** – тимил тьуьн
- Силисат** – силисдин мярекат
- Спйра** – пурни
- Субу** – куьлуь шуьше
- Сунтл** – кьванерин хара
- Тийихай** – кьан тийидай
- Тирф** – члурун майвайрин са жуьре
- Тькар** – дарман квай хьчар
- Турагар** – хашлав
- Туплатгяяр** – хумрав хинкл
- Тлан** – дидедин нек
- Фаргар** – цирицлар
- Цанлцанл** – яхунвал квай

Булвилдин суракьсар

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Школа танцев при ансамбле «Сувар» объявляет о начале нового танцевального сезона

Первое занятие состоится 4 октября. Детская группа в 17.00 Взрослая группа в 19.00

За дополнительной информацией просьба обращаться по тел.: 012 432 92 17; 050 354 85 48

Всем удачи и приятных эмоций!

NİFAQ SALANLARA AR OLSUN

Hoьmьatli redaksiyal "Samur"un 24 avqust 2014-cu il tarixli sayında dьre olunmuş "Milli ədavətə rəvac" məqaləsi həminin ürəyindən xəbər verən məqələdir. Kəndimizdə həmin məqaləni oxumayan adam çətin tapılar. Bu, Cabir Albantürk kimi araşdıranlara tutarı cavabdır.

Dünyanın belə bir qalmaqallı vaxtında xalqlarımız arasında nifaq salmağa çalışan C. Albantürkün "Hürriyyət" qəzetinin 6-8 iyul 2014-cü il tarixli sayında dьre olunmuş "Bölgədən bilgilər" məqaləsi konkret faktlara əsaslanmayan siyasi sayıqlamadır. Biz müəlifdən soruşmaq istəyirik: "Ləzgilər hansı azərbaycanlı və tat kəndlərini tutublar?" Biz

Oxucu sözü

heç vaxt heç kimin kəndlərinə yerləşməmişik. Əksinə, öz kəndlərimizdə başqa xalqların nümayəndələrinə yer verməmiş, onlarla həmişə mehriban dolanmışıq. Elə bizim kəndimizə kəndardan neçə ailə köçüb. Həmmiz onlara hörmətlə yaşayırdıq. Bəs C. Albantürkün ləzgiləri işğalçı kimi qələmə vermək istəyi haradan yaranıb? Qoy o, heç olmasa doğulduğu Alpan kəndinin qonşusu olan ləzgi Dığah kəndinə nəzər salsın. Gör burada neçə millətin nümayəndəsi yaşayırdı? Son vaxtlar həmin kənddə zəngilanlı ailələr də məskunlaşıb. Alpandan buraya neçə-neçə

gəlin köçüb. Məgər bu kənddə bir dəfə də olsun milli münəqqiş baş verib? Əksinə, burada 1918-ci ildə ləzgilər və başqa xalqların nümayəndələri birləşərək erməni daşnaklarını darmadağın etmişlər.

Yəqin C. Albantürk tarixi yaxşı bilmir. Bilsəydi, xalqlarımız arasında nifaq salmağa çalışmazdı. Belə adamların düşmənçilik səyləri heç vaxt heç bir nəticə verməyəcək. Respublikamızın əlaqədar təşkilatlarının rəhbərlərimdən xahiş edirik ki, C. Albantürk kimi araşdıranlar bərdə lazımlı tədbirlər görsünlər.

Agəverdi ƏLİVERDİYEV, Qusar rayonunun Mucəq kəndinin sakini

SAMUR

Baş redaktor
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mailsedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı Yasamal filial kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat və
İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 3411
Tiraj: 2000
Tel: (012) 432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur